

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук і соціальних технологій
Школа соціальної роботи

Кваліфікаційна робота
освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ ТА
ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
Спеціальності
231 Соціальна робота

Нагорна Людмила Володимирівна
Керівник Бойко О. М., канд. пед. наук,
д-р філософії (PhD) з соціальної роботи,
завідувач кафедри, доцент

Рецензент Білоус О. І.

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____

«_____» _____ 2022 р.

Київ - 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	стор. 3
ВСТУП.....	стор. 4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	стор. 6
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ ТА ПІСЛЯ НЬОГО.....	стор. 7
2.1 Визначення понять воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови..	стор. 7
2.2 Зміст соціальної роботи в умовах воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови	стор. 12
2.3 Військова соціальна робота.....	стор. 23
ВИСНОВКИ.....	стор. 33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	стор. 34

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВПО – внутрішньо переміщена особа
- РДР – роззброєння, демобілізація та реінтеграція
- ООН – Організація Об'єднаних Націй
- ВСТ – військові сексуальні травми
- СЖО – складні життєві обставини
- ПТСР – посттравматичний стресовий розлад
- ЗМІ – засоби масової інформації
- НАТО – North Atlantic Treaty Organization

ВСТУП

На сьогодні соціальна робота продовжує розвиватися у багатьох напрямках, одним із яких є робота в умовах воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови. В межах такої практики фахівці працюють з різними групами клієнтів - такими, як біженці, внутрішньо переміщені особи (ВПО), військові та їхні сім'ї.

Початок воєнного конфлікту в Україні датується 12 квітня 2014 року, коли росія анексувала Крим та розпочала війну на Донбасі. 24 лютого 2022 року почалося повномасштабне вторгнення агресора на територію України. З початком воєнних дій з'явилося багато людей, які потребують допомоги фахівців соціальної роботи та соціальних установ.

Згідно даних ООН станом на березень 2015 року, загальне число осіб, що покинули свої домівки внаслідок війни на Донбасі, становило майже 2 млн. Станом на 16 травня 2016 року взято на облік 1 780 946 внутрішньо переміщених осіб або 1 439 428 сімей з Донбасу і Криму.

Соціальні працівники мають бути компетентними у питаннях допомоги майбутнім клієнтам – у консультуванні, наснаженні, наданні інформації щодо організацій та закладів, куди можна звернутися особам за потреби щодо різних питань, що виникають. Тому мета й завдання цієї роботи є актуальними.

Мета роботи - охарактеризувати зміст соціальної роботи в умовах воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови.

Завданнями роботи є:

- 1) описати поняття воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови;
- 2) охарактеризувати зміст соціальної роботи в умовах воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови;
- 3) з'ясувати зміст та особливості здійснення військової соціальної роботи.

Об'єктом дослідження є соціальна робота в умовах воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови.

Предметом дослідження є складові соціальної роботи в умовах воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

У цьому теоретичному дослідженні було використано такі електронні ресурси: Scopus, Springer, Web of Science та Oxford Academic. Ці електронні ресурси мають високий статус, а також користуються попитом у багатьох науковців. Також декілька джерел було знайдено внаслідок пошуку на Google Scholar.

В процесі пошуку потрібних джерел, були виокремлені декілька підтем, та певні ключові слова, наприклад, «military social work», «post-conflict reconstruction», «military conflict». До критеріїв пошуку були віднесені джерела не старші ніж 8 років, ті, які містять текст з чітким викладом потрібної для теоретичного дослідження інформації. Оскільки україномовних джерел було мало, тому здебільшого відбувався пошук англomовних джерел.

Під час пошуку часто статті містили результати кількісних досліджень, а теоретичної інформації в них було мало, тому частину з них не було використано. Загалом було оброблено 43 джерела, серед яких були статті, наукові журнали та книги, і лише 30 з них було використано у цій роботі.

Під час обробки джерел найзмістовнішою було визначено статтю Olson (2018), яка містила найбільш повну інформацію для розуміння теми «соціальна робота в умовах воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови». Ця стаття розкрила ті поняття та аспекти, про які не йшлося в інших джерелах. Також посібник Cox D. & Pawar M. (2013) був досить корисним з огляду на узагальнення значної кількості інформації, що не була зазначена в інших джерелах.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ ТА ПІСЛЯ НЬОГО

2.1 Визначення понять воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови

Воєнний конфлікт має під собою одну з форм розв'язання суцільних суперечностей між державами, різними народами, соціальними групами або іншими суб'єктами політики з використанням воєнної сили у двосторонньому порядку.

Політичні конфлікти мають дуже значний та тривалий вплив на населення, що безпосередньо було залучене до конфлікту, а також на роль соціальних працівників. Соціальні працівники повинні підтримувати вразливі цільові групи, незалежно від їх політичних поглядів. Роль соціального працівника може бути скомпрометована від потреби демонстрації групової згуртованості притому, коли людей з іншими поглядами деморалізують та сприймають, як ворога. При цьому більшість людей під час політичного конфлікту легше ставляться до постраждалих у власній соціальній групі, відносяться до них з повагою та турботою, набагато складніше притримуватись такої позиції по відношенню до членів іншої соціальної групи. Таким чином доцільність поділу на професійні, політичні та особисті сторони у житті соціального працівника ставляться під сумнів у контексті гострих соціальних і політичних конфліктів (Ramon, Campbell, Lindsay, McCrystal & Baidoun, 2006).

Щодо характеристики конфлікту можна зазначити, що причини війни різняться, але при цьому важливо знати їх природу. Найбільш вагомими характеристиками війни є наступні:

- «зосередження на цивільних особах, бо вони часто перебувають у більшій небезпеці, ніж ті, хто знаходиться у збройних силах;

- використання контрактників або призовників, які часто залишаються без винагороди, а також схильність обох груп до мародерства та інших перевищень повноваження;
- зосередженість на знищеній інфраструктурі, продовольчих запасах, а також будинках, що залишає чималу кількість людей без даху над головою та загрожує голодною смертю, а також вимагає масштабної програми відновлення після конфлікту;
- переміщення дуже великої кількості людей всередині країни та через кордони;
- застосування катувань та зґвалтування;
- масштабні заміновані території, що продовжують призводити до жертв серед цивільного населення ще довго після війни;
- безладний характер сучасних воєн з точки зору відсутності оголошення війни, періодичних переговорів про припинення вогню, які загалом не заслуговують на довіру, і тенденцію таких воєн затягуватись на тривалі періоди, створюючи небезпеку серед багатьох у населення» (Cox, & Pawar, 2013).

Збройні конфлікти та війна в цілому мають чималий вплив на середовище, в якому це відбувається. Ці явища не обмежуються тільки бойовими діями, що пошкоджують або руйнують будівлі та інфраструктуру, але ці дії також завдають свого впливу вже після припинення військових дій. Вони можуть впливати іншим чином, породжувати поділ міських кварталів на різні категорії через наявність стін та блокпостів, які ускладнюють вільне переміщення громадян, товарів або послуг навіть у післявоєнному часі. Також під час збройного конфлікту або війни не здійснюється вивіз сміття, який у результаті накопичується, через що ускладнюється процес порятунку, надання допомоги та послуг, а вивезення залишкових матеріалів на звалища забирає необхідні сили, енергію, час та багато інших терміново необхідних ресурсів (Al-Qaraghuli, Alsayed & Almoghazy, 2017).

Післявоєнна відбудова демонструє, що динаміка війни, фактори, які формують мобілізацію бойовиків, та спосіб забезпечення миру є остаточними показниками успіху роззброєння, демобілізації та реінтеграції (РДР). Так, Muggah (2009) звертає увагу на соціальні, економічні та культурні обставини, де виконуються РДР, наряду пов'язані з розробкою програми та її результатами. Також автор виділяє, що багатосторонні установи мають застосовувати реалістичні кроки, для допомоги післявоєнним суспільствам у політичному переході, застосовуючи підтримку РДР. Звичайно, РДР не зможе повністю змінити політичний процес, він є посередником, а не рушієм процесів. Післявоєнна відбудова також демонструє, як РДР адаптується та які може мати зміни щодо нових обставин, особливо під час протистояння комплексним інтересам збройних груп.

Проблеми, з якими стикаються суб'єкти миру та розвитку у подальшому ймовірно зростатимуть. Глобальних рішень вимагає необхідність подолання таких загроз безпеці, як: організована транснаціональна злочинність, тероризм та внутрішні конфлікти. Керівники країн мають враховувати попередній досвід та вчитися на помилках, задля того, аби забезпечити краще майбутнє. Очікується, що післявоєнна відбудова сприятиме покращенню ведення РДР (Muggah, 2009).

З певної кількості аспектів міжнародної економічної політики найбільше приділяють уваги міжнародній допомозі розвитку. Крихкі держави заслуговують на особливу увагу, і для цього є причини. Збройні конфлікти завдають великих людських і матеріальних втрат, але в той же час вони зменшують спроможність країни до ефективної боротьби з основними причинами виникнення цих збройних конфліктів, також ризики виникнення майбутніх більш загрозливих конфліктів. До того ж, небезпека є більшою в залежності від того, чим більше конфлікти тривають, вони можуть поширюватися на інші держави, при цьому виникатимуть цілі регіони, що будуть вразливими до розколів, насильства та воєн (Hersh, 2021).

Причиною цьому є те, що більша частина конфліктів спричинена сталою нерівністю – економічною, соціальною або політичною, яка створює розбіжності в

країні. Іноземна допомога має певний вплив, але без інституційної бази зменшити нерівність буде неможливо. Інституційна структура створена після конфлікту зможе визначити чи є можливим вирішення першопричин розколів і насильства у минулому. Саме стійкий та тривалий мир є головною метою, в досягненні якої може допомогти іноземна допомога. Ефективність таких форм зовнішньої допомоги потрібно оцінювати за тим, наскільки вони допомагають досягненню головної мети.

Варто відзначити й інституційні аспекти, згідно яких здійснюється зовнішня економічна та технічна допомога, до яких належать:

- короткострокові та довгострокові витрати на конфлікт;
- суттєві передумови міцного миру;
- основні обов'язки країни-реципієнта та її донорів;
- роль ефективності допомоги та її моніторингу у світі більш суворих стандартів, пов'язаних з ефективністю розподілу офіційної допомоги на розвиток;
- фактори, які необхідно враховувати при оцінці ефективності іноземної допомоги.

У кожному з аспектів виділяють різні кінцеві цілі, принципові питання та програми дій, які необхідні для їх досягнення. Довготривалий мир в кінцевому варіанті буде визначатися часом цих змін, а також він має бути чутливим до потреб та прагнень не тільки привілейованої меншини, а й для всього населення (Ranis, 2011).

Воєнний конфлікт все частіше привертає увагу економістів, які здебільшого звертають увагу на ролі конфлікту щодо військових витрат та продуктивних інвестицій для країн, що перебувають у конфлікті (Hwang, 2012).

Економічну спроможність держави не варто сприймати як належне. Раніше європейські правителі мали обмеження в податкових повноваженнях, тоді не було професійної бюрократії, армія в основному складалася з найманців, а могутні еліти

часто були вище закону. Втім протягом трьох століть європейські держави заснували основи сучасних держав, при цьому випередивши решту світу у фінскальних здібностях. Щодо пояснення такого переходу Gennaioli & Voth (2015) стверджували, що здатність фінансування війни була вирішальною для існування, тому очільники держав були змушені створити ефективну фінскальну інфраструктуру. В результаті зазначеного вище можна стверджувати, що країни, які мали войовниче минуле, зараз мають більший фінскальний потенціал (Gennaioli & Voth, 2015).

Дослідник Rapic (2011) відзначає, що зовнішня допомога під час воєнного конфлікту є дуже важливим аспектом. На основі досвіду багатьох країн можна зазначити, що умови допомоги або зловживання цією допомогою можуть, як посилити, так і створити ті ж самі проблеми, які зовнішня допомога мала викоринити. Всі критерії допомоги не є однакоvими з точки зору надійності, Rapic (2011) пропонує розрізняти універсальні критерії, що можуть бути дійсними в одному випадку, а в іншому не матимуть результату зовсім, та політичними, які при їхньому запровадженні можуть з великою вірогідністю призвести до серйозних невдач (Rapic, 2011).

Отже, усі внутрішні конфлікти мають дуже серйозні витрати, такі як: соціальні, матеріальні та людські. Усі конфлікти залишають за собою послаблення спроможності викоринення їх причин без фінансової та технічної допомоги ззовні. В наслідок чого донори та реципієнти мають зацікавленість у цілі, задля досягнення якої надають допомогу для забезпечення ефективного використання. Це не звільняє країни, що приймають допомогу від відповідальності щодо запровадження інституційних змін, що потрібні для здійснення цілей примирення, реконструкції та розвитку. Головним внеском інвесторів є вплив, який вони можуть здійснювати за допомогою розміру допомоги, що вони можуть надати, періоду, протягом якого вони його реалізують, та умов, які вони надають. Кожен з цих аспектів мають неабияке значення для успіху або невдачі наданої допомоги.

2.2 Зміст соціальної роботи в умовах воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови

Сучасний конфлікт зазвичай складається з внутрішніх воєн, але при цьому є глобальний у багатьох аспектах. Передусім, можна вказати, що широке поширення воєнного конфлікту вже на цьому етапі робить його глобальним явищем, яке в свою чергу вимагає глобальної реакції. По-друге, якщо говорити про причини конфлікту, то варто зазначити такі фактори, як розподіл соціальних та економічних можливостей. Від цього розчарування зовнішніми факторами та власною ситуацією у людини є відчуття обтяження. По-третє, реакція на воєнний конфлікт має бути обов'язково глобальною. Така діяльність, що пов'язана із запобіганням конфлікту, забезпеченням миру та залученням до післявоєнної відбудови, має бути дуже добре скоординованою міжнародними зусиллями. На сьогодні реагування на конфлікт та його наслідки має здійснюватися об'єднаними глобальними ресурсами, куди входить і соціальна робота. Соціальні працівники приїжджатимуть з усього світу, щоб працювати разом із місцевими працівниками. Тим більше, ці соціальні працівники потребуватимуть не тільки матеріальної підтримки, а й підтримки професії в рамках розвитку навичок та покращення підготовки в цій конкретній галузі (Cox, & Pawar, 2013).

Конфлікт є критичним явищем, з усіма аспектами, які він несе, такі як післявоєнна відбудова, людські наслідки тощо, до якого все більше залучаються соціальні працівники. Це дуже складна і небезпечна сфера, до якої мають долучатися лише обізнані щодо природи конфлікту та післявоєнної відбудови соціальні працівники (Martin, 2021).

Так, Baum (2007) виділяє наступні аспекти щодо того, про що соціальні працівники повинні знати, працюючи в ситуаціях воєнного конфлікту:

1. Політичний конфлікт завжди присутній на практиці з людьми з протилежних таборів. Причин для цих конфліктів є безліч: особистий статус, етнічна приналежність, раса тощо.

2. Постійний політичний конфлікт викликає сильно виражені почуття та впливає на сприйняття як практикуючого, так і клієнта. Зазвичай, вони обидва мають негативні почуття і вигадують негативні групові стереотипи щодо іншого. В результаті негативні відчуття та стереотипи створюють труднощі у встановленні терапевтичних стосунків. Практикуючий, який відчуває присутність «ворога», повинен завжди бути уважним до небезпеки. За найкращих обставин перший і найважливіший крок до ефективного втручання - формування довіри, зазвичай є важким і часто тривалим процесом. Одною з найскладніших ситуацій, коли клієнт знаходиться по іншій бік політичного розриву.

3. Почуття та сприйняття, викликані «ворогом», можуть бути сильними або слабкими, а також свідомими або несвідомими. Втім, ці почуття завжди присутні, і знаходяться на поверхні або всередині, і мають непомітний вплив на нашу практику, про що ми можемо і не знати. Присутність «ворога» має тенденцію займати наші думки та диктувати наші несвідомі процеси. Зазвичай є очікування, що це призведе до особливих проблем, перенесення та контрперенесення. Отож, оскільки ворог є тим, хто накопичує і утримує в собі наші небажані уявлення про себе та об'єкта, ми будемо схильні проектувати на нього або на неї якості, які нам огидні, водночас відкидаючи їх у собі. Для досягнення цього заперечення, ми ще більше віддаляємося від ворога, та наголошуємо на проблемах, які нас розділяють.

4. Наші почуття та сприйняття «ворога» не спричинені лише теперішніми та зовнішніми подіями. Сьогочасний акт насильства або жорстокості можуть посилити наш гнів, негативне сприйняття та страх, але ці почуття та сприйняття також мають інші джерела. Ми маємо певні внутрішні уявлення про наших ворогів, як і будь-кого іншого, що формують наші почуття та сприйняття, спрямовуючи нашу поведінку до них. Образ нашого «ворога» здебільшого залежить від нашого свідомого або несвідомого уявлення про себе. До того ж, саме емоції та сприйняття, що виникли під час політичного конфлікту, впливають не лише з теперішніх подій, а й із спільної історії та колективної пам'яті стосунків з іншою групою. Так само і наше уявлення про нашого «ворога», залежить і від історичних аспектів. Те,

що відбувалося у минули не забувається, а передається наступним поколінням через культуру, освіту та інші засоби.

5. Поряд із універсальною динамікою, яку породжують політичні конфлікти, можна очікувати й культурних відмінностей, які відрізняються залежно від народів, які беруть участь у конфлікті (Baum, 2007).

По завершенню стадії воєнного конфлікту настає етап післявоєнної реконструкції. Однією з важливих якостей післявоєнної ситуації є те, що міжнародне співтовариство, візьме на себе певну частину влади в суспільстві, в якому втрутилися міжнародні сили. Такий підхід має певні переваги, але так само і велику кількість недоліків. Це надає представникам міжнародного співтовариства більш високий рівень впливу на реалізацію стратегій реконструкції та початкового розвитку. Тільки те, чи можна ефективно використовувати таку владу, напряду залежить від готовності міжнародного співтовариства прийняти цей тягар.

У будь-якому випадку, бенефіціари великомасштабного проекту допомоги зобов'язані брати участь у прийнятті рішень. Натомість пошук ресурсів для післявоєнної відбудови та розвитку, становить критичну проблему (Van Gennip, 2005).

Так само як і в інших ланках міжнародної практики у сфері соціальної роботи, саме соціальний розвиток є головним і керуючим розробкою плану та стратегій ведення післявоєнної роботи з відновленням. Існує твердження, що вся подібна робота має бути розвиваючою, а не створеною задля полегшення. Тим більше, зосередження соціального розвитку на багатовимірному комплексному підході є актуальною в післявоєнному контексті (Harris & Pehrson, 2013).

У літературі та й загалом часто виділяється підтримка комплексного підходу до післявоєнних ситуацій. Неможливо відокремити ліквідацію першопричин від самих причин конфлікту, якщо за мету взято успішне вирішення ситуації, також відокремлення примирення не може бути здійснене по відношенню до реінтеграції репатріантів, тому що це в цьому випадку одне залежить від іншого. За такою

самою логікою неможливе розділення гуманітарної допомоги та розвитку, бо тоді не буде забезпечено стійкої бази для майбутнього населення. При всіх врахованих факторах комплексний підхід вкрай важко забезпечити на практиці (Сох, & Pawar, 2013).

Враховуючи те, наскільки воєнні конфлікти є згубними для країн, скільки вони несуть втрат, як людських так і матеріальних, міжнародне співробітництво займає важливу роль у допомозі цим країнам, і виділяє набагато більше коштів на ліквідацію наслідків війни, ніж якби воно вклало кошти в придушення початку воєнного конфлікту. Саме запобігання конфліктам має бути головною метою для державних діячів. На практиці можна побачити, що це складніше зробити, ніж здається на перший погляд, впровадженню таких дій заважають дипломатичні та юридичні перешкоди. На той час, поки існують ці перешкоди для введення превентивних заходів, міжнародне співробітництво буде кожного разу стикатися з проблемою допомоги післявоєнних країнам, при цьому зазначаючи, що «превентивні» втручання можуть призвести до конфлікту.

За даними економічного аналізу, є лише незначна можливість, для виведення країни на стадію розвитку після воєнного конфлікту. Через що міжнародні організації мають потребу покращеного потенціалу, для того аби розпочати надання швидкої гуманітарної допомоги та відновити основні послуги. Також необхідно покращити свій потенціал і урядам, для активізації розвитку та реконструкції. Обов'язково мають бути постійні структури, що відповідатимуть за екстрені післявоєнні втручання, а також більш високий рівень міжміністерської та міжурядової координації.

Також важливим є забезпечення допомоги таким чином, аби суспільство міцнішало, а не навпаки послаблювалися органи центрального уряду. Разом із цим є надзвичайно важливою для успіху є причетність місцевих органів до етапів втілення розвитку та реконструкції (Van Gennip, 2005).

В урегулюванні конфліктів та післявоєнної відбудови не останньою роль займають глобальні громадянські суспільства. Велика кількість неурядових членів міжнародного співробітництва мають певний вплив на рішення ООН. До того ж, ці неурядові організації впроваджують власні у відповідь на конфлікти та післявоєнної ситуації, що може також вплинути на досягнення успішного результату. Початок конфлікту призводить до залучення ООН та ще деяких неурядових організацій, таких як Червоний Хрест, агенції гуманітарної допомоги та деякі правозахисні організації. З часом таких організацій у залученні ставатиме ще більше, особливо щодо роботи з переміщеними особами, допомоги тим, хто став жертвою війни та надання гуманітарної допомоги. У кращому випадку організації з різних галузей працюють пліч-о-пліч один з одним. Проте, на практиці спостерігається тенденція, попри те, що залучення урядових та неурядових організацій збільшується, вони все одно рідко можуть налагодити тісну співпрацю. Причини такого явища включають головну роль комерційних організацій, панування корупції та відсутність сильної представницької структури (Hersh, 2021).

Як поштовх до відбудови може виступати мобілізація чисельної діаспори країни. Місцеве громадянське суспільство після конфлікту часто зазнає руйнації, об'єднання для реконструкції має відновити довіру, та сприяти формуванню більш злагодженого громадянського суспільства. Навіть якщо економіка знаходиться у дуже нестабільному становищі забороняти профспілки буде навпаки не продуктивно, тому що ці профспілки є головними громадянськими засобами, що розвивають звичку до діалогу. Також в післявоєнних суспільствах важливим є заохочення вільних та незалежних ЗМІ, це важливо не тільки з боку політичного розвитку країни, а й забезпечить прозорість у використанні наданих коштів, та організації зусиль з відновлення. Не дивлячись на те, що керовані на місцях програми допомоги мають істотне значення для довгострокового розвитку, важливим залишається розширення можливостей центральних урядів за допомогою іноземної підтримки (Harris & Pehrson, 2013).

Національні проекти мають бути затверджені центральним урядом, а надання допомоги через єдину бюджетну структуру може мати позитивні наслідки. В результаті це підвищить прозорість фінансування донорів, що краще постачати використовуючи спільні фінансові засоби, на кшталт багатодонорських цільових фондів. Тільки двостороннє надання фінансової допомоги часто призводить до звільнення від обов'язків, що може стати обтяжливим для країни одержувача. Країни, які постачають допомогу мають бути гарантами того, що їхні власні структури відповідали цілям післявоєнного розвитку.

Першим важливим кроком у запровадженні узгодженості має бути започаткування сталих міжміністерських груп з управління кризовими ситуаціями. Такі групи повинні встановити та покращити зв'язки з подібними командами з країнами, що є союзниками, а також з неурядовими та міжнародними організаціями, що можуть бути присутніми на місцях важкої післявоєнної ситуації. Певна частина процесу має включати в себе навчання та розробку стандартних операційних процедур. Наразі існує набір основних уроків які потрібно враховувати більш систематично. Якщо цього не впроваджувати, то можна розраховувати лише на хаотичні міжнародні відповіді на післявоєнні ситуації. Країни мають розглянути вірогідність призначення особи в національних урядах, яка буде нести повну відповідальність за питання післявоєнної відбудови (Van Gennip, 2005).

Як вже зазначалося вище післявоєнна відбудова для країн-донорів є досить дорогою, і при цьому виплати бувають досить рідко. У результаті лише деякі країни можуть встигнути здійснити реконструкцію, розуміння чому так відбувається може призвести до кращої політики. До того ж, розуміння післявоєнної відбудови є допоміжним фактором у поясненні теоретичних парадоксів з приводу іноземної допомоги, політичного насильства та розвитку. Одним з таких парадоксів є те, що в певних післявоєнних країнах соціально-економічна відбудова реалізується завдяки допомозі, всупереч тому, що введення допомоги у слабе інституційне середовище тільки погіршить перспективи розвитку. Наступний парадокс

базується на тому, що післявоєнна країна, що не має доходу, в результаті досягають кращої соціальної та економічної реконструкції, ніж країни, які мають цей дохід (Girod, 2015).

Collier (2009) висловив таке припущення, що політичні та економічні можливості, фінансові стратегії тощо, можуть бути не до кінця визначеними. Якщо дивитися з точки зору цілей, то можна відзначити, що післявоєнне суспільство має надавати пріоритет у першу чергу ризику відновлення конфлікту. Існують дві економічні політики, що можуть зменшити ризики, які полягають у скороченні військових витрат, а також розширення можливостей для пошуку роботи та працевлаштування для некваліфікованих молоді. З точки зору політики післявоєнне десятиліття може стати дуже вдалим моментом для економічних реформ. З точки зору економіки Collier (2009) виділяє важливість спроби активізації репатріації капіталу, який витікає, а також покращення управління правами на корисні копалини. Ні одна з цих особливостей не є яскраво вираженою в післявоєнних економічних стратегіях (Collier, 2009).

Беручи до уваги природу сучасного конфлікту, важливість для глобальної стабілізації, економічного повернення держав-постраждалих до нормального функціонування, для цієї післявоєнної відбудови було докладено чимало зусиль.

У розглянутому джерелі йдеться про те, що в процесі реконструкції, з точки зору соціального працівника, що працює в польових умовах є дві моделі здійснення роботи. Перша модель має назву «Рамка завдань післявоєнної відбудови», вона була розроблена у Сполучених Штатах ще у 2002 році. Ця модель охоплює такі аспекти як справедливість і примирення, безпеку і соціальне та економічне благополуччя. Друга модель - «Рамкова політика африканської післявоєнної відбудови» вона була розроблена в Африці у 2005 році. Ця модель має розглянути «зв'язок між безпекою, миром, гуманітарними аспектами та розвитком післявоєнної відбудови». Як перша, так і друга модель спрямовані на агенції, що займаються післявоєнною відбудовою. Незважаючи на те, що не всі аспекти післявоєнної ситуації стосуються соціальної роботи, важливо аби соціальні

працівники розуміли загальну проблему, та важливість їхньої частини роботи та інших аспектів до яких вони можуть бути залучені (Cox, & Pawar, 2013).

Відмічено, що післявоєнна відбудова та безпека виходять за рамки пропозиції «винесених уроків», тобто істотних елементів планування та виконання РДР ті інших пов'язаних із ситуацією операцій. Всі важливі уроки охоплені Інтегрованими стандартами ООН щодо РДР.

Післявоєнна відбудова та безпека застосовують необхідний інструмент «критична лінза» щодо РДР, тому що міжнародне співтовариство має бажання покращити минулий досвід та сприяти безпеці, що в першу чергу орієнтована на людей. РДР та пов'язані з нею програми складні процеси, які мають бути вбудовані в загальну архітектуру миру, цю систему не можна розглядати вузько, як технічне втручання. Опираючись на різноманітні випадки, післявоєнна відбудова та безпека виступають, як динаміка та складні фактори конфлікту, що спонукають мобілізацію бойовиків. Післявоєнна відбудова та безпека мають певні докази того, що РДР має змогу адаптації та зміні до нових умов. До того ж, виявлення форм локалізованого насильства у великих містах, що розвиваються, кидає виклик для винахідливості політиків і бюрократичним умовам наших практиків (Muggah, 2009).

На прикладі Сирії можна розглянути одну з проблем у післявоєнній відбудові. За даними сирійського міністерства уряд Сирії нарощував свої можливості для післявоєнної відбудови в тих районах, що були відвойовані. В цій ситуації постало питання щодо утилізації відходів і сміття, та реконструкції зруйнованих будівель і комунальних послуг. Для вирішення цього питання треба виділити кошти на місцевому та міжнародному ринках. Тобто знову має відбутися залучення певних інвестицій, частині від яких піде на техніку, що зможе розпочати процес переробки та відбудови (Al-Qaraghuli, Alsayed & Almoghazy, 2017).

На цьому етапі зосередження припадає саме на післявоєнну відбудову, а не на конфліктну ситуацію, бо саме у післявоєнній відбудові найбільше задіяні

соціальні працівники, не враховуючи Червоний Хрест та інші організації, що надають гуманітарну допомогу біженцям, або внутрішньо переміщеним особам. Післявоєнна реакція є певним продовженням діяльності, яка була започаткована під час воєнного конфлікту. Ця діяльність включає відповідь на воєнний конфлікт, яка має під собою забезпечення озброєння, дипломатію, певну підготовку воєнного персоналу та деяку вигоду від конфлікту. Така відповідь не є кращою основою для систематичного міжнародного втручання у післявоєнну відбудову, бо є неоднозначною та зазвичай орієнтованою на політику та прибуток, а це породжує недовіру мотивам залучених до цього агенцій. Це була описана одна з причин чому краще аби ООН одразу взяла ситуацію під свій контроль.

З другого боку, під час воєнного конфлікту буде запроваджено гуманітарне реагування. Це реагування спрямоване на внутрішньо переміщених осіб, біженців, військовополонених та інших жертв воєнного конфлікту, які перебувають у тяжкому становищі, зазвичай без роботи та доходів, по можливості вони будуть отримувати цілу низку відповідей від різних організацій. Враховуючи жахливе становище багатьох із постраждалих та їхню залежність від допомоги, що їм надається, може виникнути культура залежності. Проте, варто зазначити, що зовнішня допомога часто не відповідає всім потребам, через що багато людей починають використовувати особисті сили та недостатньо розвинені механізми у відчайдушних спробах вижити. Якими б не були механізми подолання післявоєнної ситуації, дуже важливим залишається надання зовнішньої допомоги (Findley & Strong, 2019).

Також є і третій вид діяльності, і він стосується прав людини. Під час конфлікту і протягом його дії буде залучено певний перелік груп, що будуть займатися моніторингом порушень прав людини, а далі буде можливість посилити зовнішній тиск на ворога, використавши отримані результати від моніторингу.

Саме зосередженість на питаннях прав людей та їхньому порушенні під час конфлікту, являє собою дуже важливий аспект процесу реконструкції та відбудови, і цей аспект тісно пов'язаний із завданням примирення. Приєднуючись до вже

названих типів агенцій, які з'явилися під час конфлікту, далі доєднуються ще низка агенцій, які в подальшому будуть нав'язувати мирну угоду. Це являє собою політичний міжнародний процес, де посередницьку роль на останніх стадіях займає ООН, регіональні органи, такі як Європейський союз, НАТО, та інші регіональні та різні державні органи.

Після завершення конфлікту, може відбутися приплив організацій, що прагнуть прийняти участь та зіграти певну роль у цій ситуації. Більшість цих організацій будуть мати гуманітарні цілі, наступні будуть зосереджені на економічному розвитку, а деякі будуть надавати спеціалізовані послуги. Організації можуть бути різні за своєю метою, одні з альтруїстичними намірами, інші можуть змагатися за доступні кошти допомоги, для утримання своїх організацій на плаву, а деякі прагнуть отримати прибуток від певних аспектів та потреб, може навіть бути шахрайство під видом агенції допомоги, щоб відібрати частину коштів собі.

Впливає на місцеву економіку, навіть прибуття таких агенцій. Вплив відбувається на ціни на їжу, проживання, і це може викликати невдоволення, особливо коли їхній власний персонал виключений з певних закладів (Findley & Strong, 2019).

Отже, післявоєнна відбудова є дуже важливою проблемою і по сьогодні. Післявоєнна відбудова є складним, масштабним і дуже дорогим заходом. Незважаючи на це, міжнародне співтовариство спонукає виконувати частіше це завдання. Основи післявоєнної відбудови є соціальними, інституційними, економічними та політичними, але в центрі уваги соціальні аспекти, які є основними проблемами соціальної роботи. Соціальні працівники є задіяними в усіх ланках відбудови, але є деякі аспекти, в яких соціальні працівники мають бути вузько направлені аби можна було брати участь. Зокрема, надання психосоціальної підтримки для тих, хто має травматичний досвід воєнного конфлікту та страждає від цього, що являє собою специфічну галузь соціальної роботи. Також специфіку має потреба примирення, а точніше спонукання до гармонійних відносин у громаді.

Сфера роботи з біженцями та внутрішньо переміщеними особами також є дуже актуальна, через контакт між реагуванням на вплив конфлікту та формуванням базових аспектів для розвитку стратегії має певне значення в такому контексті.

2.3 Військова соціальна робота

Актуальність військової соціальної роботи виникає через те, що і по сьогодні у світі відбуваються воєнні конфлікти, тому соціальна робота з військовослужбовцями та їх сім'ями є важливим видом соціальної роботи.

Військова соціальна робота зазвичай виконується в контексті міжнародного середовища та різноманітних культур. Соціальні працівники мають бути обізнані, щодо усвідомлення важливості культурної компетенції, та можуть допомагати військовослужбовцям набутти та розвинути навички щодо сприяння міжкультурному співробітництву. Також міжнародні перспективи можуть сформувати можливості для професійного зростання. Прикладом цього може бути успішна реінтеграція ветерана, який повернувся з територій бойових дій, до громади, при цьому реінтеграція не може бути зосереджена тільки на особі, також має братися до уваги соціальне середовище, в якому перебуває ветеран (Трубавіна, Цибулько & Мартинюк, 2021).

Професія «військова соціальна робота» була вперше визнана у 1943 році, коли було виокремлено у збройних силах окремий вид діяльності - «психіатричну соціальну роботу». Надалі в підготовці соціальних працівників було виокремлено військову соціальну роботу як професійну кваліфікацію для навчального ступеню магістра (Simmons & Rycraft, 2010).

Соціальні працівники вже працювали з військовими США ще за часів Першої світової війни та як військовослужбовці збройних сил у формі після Другої світової війни. За даними 2013 року понад 300 соціальних працівників служили на той час

у військових і резервних силах США, а понад 600 цивільних соціальних працівників надавали безпосередню підтримку військовослужбовцям США та їхнім сім'ям (Simmons & DeCoster, 2007).

На сьогодні цей вид соціальної роботи є досить розвиненим та розповсюдженим. Всі соціальні працівники, що працюють у сферах медико-соціальної роботи; зловживання психіатричними речовинами; домашнього насильства; підтримки сім'ї стаціонарного та амбулаторного психічного здоров'я усі ці соціальні працівники готуються до роботи і у воєнний час. Також важливо вказати, що ті військові соціальні працівники, які є частиною медичної галузі військової служби, не беруть участь у реальних бойових діях. Однак, військові соціальні працівники все одно відправляються в місця ведення бойових дій, де надають профілактичні заходи для підтримання психічного здоров'я в нормальному стані, так само вони надають послуги лікування солдат. Практикуючи на місцях бойових дій, військові соціальні працівники, постійно зіштовхуються з етичними проблемами (Simmons & Rycraft, 2010).

Теоретичні знання з соціальної роботи надають системну точну зору на проблеми, завдяки чому соціальний працівник може цілісно розуміти глобальні проблеми. Такому системному підходу можна сприяти через інтеграції міжнародних ресурсів, що ілюструють, як фактори пригнічення і несправедливості напряду пов'язані зі збройними конфліктами. У контексті військової соціальної роботи, міжнародні припущення щодо причин та наслідків воєнного конфлікту можуть дати більш глибоке розуміння конфлікту.

Проте треба пам'ятати про важливість набуття навичок, таких як вирішення конфліктів, посередництво та оцінка програми. При поєднанні зазначених навичок з розумінням глобальних перспектив і проблем роль соціального працівника може приносити більшу користь у міжнародному контексті (Olson, 2018).

Військова соціальна робота є спеціалізованою сферою практики, що вимагає передових знань і навичок соціальної роботи. У такій роботі присутні складні

поведінкові проблеми зі здоров'ям у ветеранів, ці фактори підкреслюють потребу мати в наявності кваліфікованих фахівців соціальної роботи, які будуть надавати послуги відповідно військовому та культурному плану. Допомога військовослужбовцям із проблемами поведінкового здоров'я та ветеранам, які нещодавно повернулися, породжує як можливості, так і потреби для навчання військової соціальної роботи (Wooten, 2015).

Військовослужбовці та ветерани стикаються з великою кількістю проблем пов'язаних зі здоров'ям, психічним, фізичним, та соціальними проблемами, які з'являються через бойові стресові фактори, які в свою чергу виникли під час воєнного конфлікту та повернення до цивільного життя. Для ефективної роботи з такою групою населення, соціальні працівники повинні знати проблематику та культурний контекст середовища, в якому виникають ці проблеми (Forgey & Young, 2014).

Багато науковців ведуть мову про відповідальність, що лежить на плечах соціальних працівників, включно з поточними ризиками щодо здоров'я військовослужбовців. Так, Smith-Osborne виокремлює наступне:

Ризики

- Підвищена живучість при важких травмах
- Підвищений рівень супутніх захворювань
- Недостатнє використання протоколів лікування першої лінії
- Цивільні/військові відмінності при ПТСР
- Вплив кар'єрних шляхів на сім'ю військового (Smith-Osborne, 2015).

Соціальна робота з військовослужбовцями, ветеранами та їхніми сім'ями відбувається через допомогу громади, церкви, особистою працею, через благодійність, пенсійне право тощо. Також це може відбуватися через створення умов для самодопомоги, а саме: організація робочих місць для людей з інвалідністю, що можуть працювати за станом здоров'я. Така робота в Україні була неформальною, формальною і громадською. В Україні була і військова соціальна

робота у військах для людей з інвалідністю та поранених, сиріт та вдів. Така робота у військах була інституційною, через те що була велика кількість осіб після війни, що потребували саме військового соціального працівника. Загалом було поєднання різних типів соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їхніх сімей. Народні традиції, церква, благодичність сприяли підтримці цих традицій у суспільстві, сформували громадську думку і створили підґрунтя для соціальної підтримки та допомоги військовим та членам їхніх сімей (Трубавіна, Цибулько & Мартинюк, 2021).

При підготовці до роботи з ветеранами соціальні працівники мають ознайомитися з формами травм, які характерні для військової культури. Департамент у справах ветеранів визначає військові сексуальні травми (ВСТ), як «психологічну травму, яка стала наслідком фізичного нападу сексуального характеру, побоїв сексуального характеру або сексуальних домагань, які були під час проходження військової служби» (Gerard, Jankovsky, Billera, 2018).

ВСТ відрізняється від сексуального насильства серед цивільного населення не тільки тим, що травма була набути під час проходження військової служби, а й тим, що вона відбулася на тому місці, де жив і працював ветеран.

До того ж, кривдник часто являється одного віку з жертвою насильства, або взагалі є його керівником, з яким ветеран підтримує постійний контакт. Такий розвиток подій може призвести до примусової ситуації, в якій кривдник, часто вищий за званням, може неодноразово наносити цю травму жертву через маніпуляцію загрози кар'єрі жертви. Така ситуація ставить людину під загрозу подальшої віктимізації (Gerard, Jankovsky, Billera, 2018).

Одним з важливих аспектів у військовій соціальній роботі є військова етика та етика самої соціальної роботи. Якщо дивитися загалом, то військова етика та етика соціальної роботи дуже схожі між собою, вони обидва залежні від списку етичних цінностей, які в свою чергу зосереджені на особистій поведінці та службі. Кожний військовий підрозділ має свій власний набір основних цінностей,

наприклад, чесність, відповідальність, лояльність тощо. Так само і Національна Асоціація соціальних працівників має свій набір основних цінностей, як соціальна справедливість, гідність і цінність людини, чесність і компетентність тощо. Якщо порівнювати ці цінності, то можемо побачити, що вони подібні. Проте, у повному контексті двох професій існують кардинальні відмінності. Серед яких найбільше виділяється цінність соціальної роботи щодо соціальної справедливості, ця концепція є дещо суперечлива по відношенню до військової практики жертвування індивідуальною свободою заради загального блага суспільства.

Окрім цього, етичні засади самовизначення, автономії, якості життя і права на життя набувають зовсім іншого значення у військах, там діє Єдиний кодекс військової юстиції та потреби військових місій. Такі відмінності створюють так званий контраст з етичною складовою, що була заснована на потребах особистості, яка притримується кодексу Національної Асоціації соціальних працівників (Simmons & Rycraft, 2010).

Головні цінності професійних соціальних працівників, та військовослужбовців зі схожими та відмінними аспектами виділяють основні принципи, яких повинні притримуватися обидві професії. При прийнятті рішення щодо будь-якої дії, соціальні працівники та військовослужбовці повинні обов'язково враховувати етичні цінності та свої обов'язки, які затверджують організації, до яких вони належать. Якщо говорити саме за військових соціальних працівників, то до них відноситься, як набір цінностей, так і набір обов'язків. У ситуаціях небойових, або навіть у мирний час ці етичні проблеми не є такими терміновими, через те що є більше часу для пошуку оптимального рішення. До того ж, у ситуаціях, де виникають етичні питання, і з військовими, і з цивільними, соціальні працівники працюють у знайомому їм середовищі, і при цьому вони мають значні ресурси, що допомагають їм вирішити питання під час етичного конфлікту. Проте під час воєнного конфлікту подібні виклики є складнішими, і відповідно рішення треба приймати зважаючи на обставини, які є менш знайомими,

менш стабільними та надзвичайно складними у порівнянні з тими, що виникають у мирний час (Simmons & Rycraft, 2010).

Було безліч академічних та політичних спроб знайти рішення етичних дилем, майже у всіх випадках післявоєнне суспільство не може гарантувати мирне співіснування та стійку національну та місцеву соціальну етику. У такій практиці існують випадки успішної стабілізації суспільства, але більшість ситуації говорять про те, що спроби відновити мир і злагоду призвело держави до нестабільності і слабкості, ці держави знову розвалилися та в подальшому були випадки порушення прав людини, страждання та бідність. Більшість випадків демонструють, що коли міжнародні чи внутрішньодержавні конфлікти були розпочаті задля національного визволення чи культурної цілісності окремих груп людей, на перший погляд «визволителі» перетворюються на диктаторів. Були приклади, коли ніби демократичні революції закінчувалися анархією, або нові лідери обирали вкрай недемократичні системи управління. Загальні парадигми для подолання конфліктів часто бувають у рамках теорії суспільного договору, який ілюструє значущість побудови суспільства на взаємовигідній угоді, що була прийнята односторонньо на принципах законного правління, що гарантує соціальну гармонію та безпеку. Отож, хоча мирні угоди були укладені на переговорах, ні в якому разі не можуть бути повністю сформованими соціальними контрактами. Завдяки аналізу слабких і сильних сторін системи соціального договору, можна зрозуміти, як правильно укласти безпечні та тривалі мирні угоди (Hellsten, 2009).

Військова соціальна робота має кілька важливих аспектів, які підлягають обговоренню з точки зору професіоналізму та професійного використання себе. Як приклад, можна зазначити соціальних працівників, які найняті військовослужбовцями або департаментом зі справ ветеранів, і все це є складною сумішшю керуючих справами.

Daley, Carlson & Evans (2015) описали складність багаторівневої та багатодисциплінарної команди: система охорони здоров'я у справах ветеранів створила та впровадила програму післябойової допомоги, яка орієнтована на

ветеранів, та допомагає їм та їхнім членам сім'ї у переході до цивільного життя після участі у бойових діях. Також вони мають співпрацю із соціальними працівниками, службами психічного здоров'я та реабілітації, первинною медичною допомогою, задля того аби повністю здолати весь спектр ризику та важких ускладнень зі здоров'ям, з чим стикаються ветерани (Daley, Carlson & Evans, 2015).

Практикуючі фахівці, що працюють соціальними працівниками, мають вміти оцінювати глибину впливу військової служби не лише на окремих військовослужбовців та їхніх найближчих членів сім'ї, а й на їхніх інших родичів, тих, що поважають і беруть участь у певних жертвах, пов'язаних зі службою у бойових точках. А також соціальні працівники мають допомагати у реінтеграції ветеранів та подальшій адаптації до цивільного життя. Зазвичай такі особи протягом тривалого часу є частиною спільноти ветеранів і в багатьох випадках не отримують належної соціальної підтримки та піклування. Психологічні або фізичні залишки після бойових дій та інший стресовий досвід пов'язаний із військовою службою назавжди залишить свій відбиток у житті ветерана. Це не той досвід, що можна просто перечекати час і пережити це, цей досвід нікуди не дівається і скоріше просто передається впродовж усього життя і в результаті стає частиною одного спільного досвіду тих, хто відноситься до спільноти ветеранів. Коли військовослужбовець перебуває на службі, за його життя переживають не тільки дружина або дитина, а всі його рідні: батьки, брати і сестри, бабусі і дідусі, племінники і племінниці тощо, вони всі відчують постійну тривогу, страх і самотність, а інколи навіть можуть ставатися нервові зриви, або з'являтися різка паніка чи навіть істерика. Оточення цього військовослужбовця діляться з іншими своїми стресовими переживаннями і самі страждають від них (Martin, Albright & Borah, 2017).

Велика частка військовослужбовців, ветеранів та їхніх сімей все частіше користуються послугами підтримання психічного здоров'я та соціальними службами, де працюють соціальні працівники, а також соціальні працівники надають послуги на військових об'єктах та лікарнях для ветеранів. Соціальні

працівники в таких умовах повинні володіти базовими навичками роботи з військовослужбовцями, ветеранами та їхніми сім'ями. Рекомендовано також мати розуміння військової культури, викликів, притаманних військовій службі. Важливо не забувати про те, що соціальна робота з військовослужбовцями, ветеранами та їхніми сім'ями має у собі широкий спектр знань з військової практики, включає в себе військову культуру, роль соціальних працівників та структуру служби військових (Forgey & Young, 2014).

Всі спеціалісти, що надають допомогу, у тому числі і соціальні працівники, повинні знати та розуміти військову культуру. Військова культура це сукупність знань, звичаїв та здібностей, які були набуті військовими та їхніми родичами через членство у військових організаціях. Хоча існують явна символіка для розрізнення ланок служби та ідентифікації звань, усвідомлення основних цінностей, є ще більш істотним для розуміння та оцінки військової служби.

Зараз існує безліч шляхів для здобуття знань щодо військової культури, та отримання необхідних практичних знань. Школи соціальної а також Адміністрація ветеранів і Міністерство оборони пропонують для проходження онлайн та офлайн курси для підвищення кваліфікації.

Також мають місце курси військової соціальної роботи та програми сертифікатів, що існують як засіб підготовки практикантів, аби вони мали змогу надавати культурно компетентні, ефективні послуги (Whitworth, Lawrence & Mandes, 2019).

Військовослужбовці, ветерани та їхні сім'ї, мають базове очікування від соціально працівника, а точніше, визнання і шана від соціального працівника щодо військової служби, яку ніс військовий. Військовослужбовці, ветерани та їхні сім'ї очікують на знання соціальним працівником військової культури, а також розуміння та інтерес до їхнього досвіду, і до того який вплив на життя мав цей досвід. Як клієнти вони очікують розуміння та компетентність з боку фахівця, що він вислухає про їхній досвід, навіть при тому, що ці історії можуть бути болючими.

Важливо пам'ятати, що життєвий досвід кожної особи є унікальним, так само як і у військовослужбовця, або ветерана. Важливо, щоб соціальні працівники не забували, що досвід та культура клієнтів є дуже важливими (Martin, Albright & Borah, 2017).

Brand & Weiss (2015) описують наступні типи ситуацій, з якими часто мають справу соціальні працівники, а також вказані основні навички, якими користуються військові соціальні працівники, а також ресурси, що доступні для допомоги соціальному працівнику у вирішенні цих ситуацій. Кожна з проблем, які представлені нижче можуть поставити під загрозу індивідуальні та одиничні показники. Типи ситуацій поділяються на одну з п'яти категорій, проте, вони не є взаємовиключними чи однозначними. Ці ситуації представлені наступним чином:

- Реакція військовослужбовця на стрес, пов'язаний з бойовою діяльністю;
- Реакція військовослужбовця на травми, пов'язані з нещасним випадком або небойові поранення;
- Реакція військовослужбовця на операційні стресори;
- Реакція військовослужбовця на проблеми внутрішнього фронту;
- Відповідь військовослужбовця на питання, що стосуються згуртованості та морального духу підрозділів (Brand & Weiss, 2015).

Військова соціальна робота з військовими та членами їхніх сімей відбувається в Україні, як соціальна робота з особами, які перебувають в СЖО, але при цьому не всі військовослужбовці підпадають під таку категорію. В основному це лише люди з інвалідністю, сім'ї з дітьми з особливими потребами та сім'ї загиблих. Військова соціальна робота відбувається в громаді або регіоні, такий вид роботи не виділяє військових та членів їхніх сімей в певну окрему від інших категорію клієнтів.

Українські авторки Трубавіна, Цибулько & Мартинюк (2021) зазначають, що соціальну роботу з військовими та членами їхніх сімей має розглядатися у двох

аспектах: на рівні громади, регіону в цивільних соціальних службах і у військовій організації.

Також варто окремо приділити увагу до потреб державних шкіл, що надають послуги студентам військовим. Такі студенти та їхні сім'ї часто мають справу з довгостроковими відрядженнями, зазвичай у зони бойових дій, також вони переживають розлучення сім'ї, часі переїзди та інші стресові життєві фактори, з якими не стикаються інші їхні однолітки, які не є військовими. Для допомоги студентам військовим були створені допоміжні школи, які можуть захистити студентів від сильних депресивних станів, почуття відчуження, проблем поведінки, тривоги та навіть від шкільної неуспішності. Проте, аби забезпечити безпечне середовище для студентів військових, шкільний персонал має бути обізнаний щодо цієї групи населення у їхньому закладі, а також про те, що в них є особливі потреби.

При цьому велика кількість працівників шкільного округу не мають розуміння, що учні з родин військових навчаються у їхніх школах. До того ж, шкільний персонал зазвичай не усвідомлює потреб студентів військових, через те, що вони не отримали певних знань щодо реагування на їхній унікальний і часто інтенсивний досвід таких студентів. Тому можна зазначити, що є необхідність підвищити обізнаність про присутність, досвід та потреби студентів військових у державних школах.

Шкільні соціальні працівники мають взяти на себе роль лідера у впровадженні практик, щодо підвищення обізнаності студентів військових, що сприятимуть задоволенню їхніх потреб та розумінню їхньої культури. Соціальні працівники спроможні інтегрувати питання політики, привчити персонал школи до різних культур, донести до шкільних закладів важливість задоволення потреб студентів військових, покращити атмосферу шкільного закладу та працювати з сім'ями військових (Astor & Benbenishty, 2014).

Отже, важливо зазначити, що потреби військової служби мають зовсім інший кут зору на інтерпретацію цінностей і навичок соціальної роботи. Однак,

також важливим є констатація того, що військова та соціальна робота не обов'язково має бути етично невідповідною. До того ж, військові заслуговують на найкращий догляд, на знання їхньої культури та урахування їхніх особистих потреб.

ВИСНОВКИ

1. Воєнний конфлікт розуміють як форму розв'язання суперечностей між державами, різними соціальними групами, народами, та іншими суб'єктами з використанням воєнної сили у двосторонньому порядку.
2. Соціальні працівники під час воєнного конфлікту та післявоєнної відбудови залучені до роботи здебільшого з такими категоріями клієнтів як біженці, внутрішньо переміщені особи, військовослужбовці, ветерани та їхні сім'ї та мають володіти певними навичками та мати етичні засади професійної діяльності.
3. Процес післявоєнної відбудови є досить складним та довготривалим, при цьому він також є досить дорогим. Важливе значення для розвитку та реконструкції має іноземне фінансування, незважаючи на те, що програми допомоги мають істотний внесок.
4. Для опанування військової соціальної роботи, фахівцям при підготовці важливо отримати знання про етичні засади щодо роботи з військовослужбовцями та добре вивчити військову культуру, задля уникнення в подальшій роботі некомпетентності та появи дилем.
5. В межах військової соціальної роботи фахівці мають дотримуватися певної військової етики, яка в свою чергу дуже схожа до етики соціальної роботи. Засади щодо військової етики базуються на Єдиному кодексі військової юстиції та потреб військових місій, а соціальні працівники притримуються кодексу Національної Асоціації соціальних працівників, де прописана етична складова, що була заснована на потребах особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Al-Qaraghuli, H., Alsayed, Y., Almoghazy, A. (2017). Postwar City: Importance of Recycling Construction and Demolition Waste. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 245(8), 082062. https://www-scopus-com.ezp.ukma.edu.ua:8043/record/display.uri?eid=2-s2.0-85033774716&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&st1=military+conflict+and+postwar+reconstruction&sid=a39525ff0ebb827f499af5c93107e566&sot=b&sdt=b&sl=59&s=TITLE-ABS-KEY%28military+conflict+and+postwar+reconstruction%29&relpos=7&citeCnt=1&searchTerm=&featureToggles=FEATURE_NEW_DOC_DETAILS_EXPORT:1
2. Astor, R. A., & Benbenishty, R. (2014). Supporting military-connected students: The role of school social work. Children & Schools, 36(1), 5-7. <https://academic.oup.com/cs/article-abstract/36/1/5/366438?login=true>
3. Baum, N. (2007). Social work practice in conflict-ridden areas: Cultural sensitivity is not enough. British Journal of Social Work, 37(5), 873-891. <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/37/5/873/1729604?login=false>
4. Brand, MW and Weiss, EL. (2015). Social Workers in Combat: Application of Advanced Practice Competencies in Military Social Work and Implications for Social Work Education. JOURNAL OF SOCIAL WORK EDUCATION 51 (1) , pp.153-168. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000347526500012>
5. Collier, P. (2009). Post-conflict recovery: How should strategies be distinctive?. Journal of African Economies, 18(suppl_1), i99-i131. https://academic.oup.com/jae/article-abstract/18/suppl_1/i99/783894?login=false
6. Cox D. & Pawar M. (2013). International Social Work: Issues, Strategies, and Programs, 301-334. <https://sk.sagepub.com/books/international-social-work-issues-strategies-and-programs-2e>
7. Daley, JG; Carlson, J and Evans, P. (2015). Military Social Work as an Exemplar in Teaching Social Work Competencies. JOURNAL OF SOCIAL WORK

- EDUCATION 51 , pp.S76-S88. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000353500900006>
8. Findley, PA and Strong, JD. (2019). Operation Veterans to Social Workers: A Military Social Work Certificate Program. SOCIAL WORK IN PUBLIC HEALTH. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000479704400001>
 9. Forgey, MA and Young, SL. (2014). Increasing Military Social Work Knowledge: An Evaluation of Learning Outcomes. HEALTH & SOCIAL WORK 39 (1) , pp.7-15. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000332745700002>
 10. Gennaioli, N., Voth, HJ. (2015). State Capacity and Military Conflict 1409-1448. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000366637800007>
 11. Gerard, GR, Jankovsky, MC, Billera, M. (2018). Military Sexual Trauma: Considerations for Social Work Education. JOURNAL OF TEACHING IN SOCIAL WORK 38 (4) , pp.431-443. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000456795300006>
 12. Girod, D. (2015). Explaining post-conflict reconstruction. Oxford University Press. https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=8tV8BgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR3&dq=Social+work+in+Conflict+and+Postconflict+Reconstruction&ots=AyYqruO5nb&sig=qlxgfWQrQQtpaSPRDPOfg64wYQc&redir_esc=y#v=onepage&q=Social%20work%20in%20Conflict%20and%20Postconflict%20Reconstruction&f=false
 13. Harris, J. J., & Pehrson, K. L. (2013). Military Social Work. In Encyclopedia of Social Work. <https://oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199975839.001.0001/acrefore-9780199975839-e-251/version/0>
 14. Hellsten, S.K. (2009). Ethics, Rhetoric, and Politics of Post-Conflict Reconstruction: How Can the Concept of Social Contract Help Us in Understanding How to Make Peace Work? In: Addison, T., Brück, T. (eds) Making Peace Work. Studies in Development Economics and Policy. Palgrave Macmillan, London. https://doi-org.ezp.ukma.edu.ua:8043/10.1057/9780230595194_5

- 15.Hersh, MA. (2021). Professional ethics and social responsibility: military work and peacebuilding. AI & SOCIETY. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000685395400001>
- 16.Hwang, SH., (2012). Technology of military conflict, military spending, and war. Journal of Public Economics, 96, 226-236. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000299497900020>
- 17.Martin, J; Albright, D and Borah, E. (2017). Expanding our understanding of military social work: The concept of military- and veteran-connected populations. JOURNAL OF FAMILY SOCIAL WORK 20 (1) , pp.5-8. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000396685300002>
- 18.Martin, P.A. (2021). Commander–community ties after civil war. Journal of Peace Research, 58(4), c. 778-793. https://www-scopus-com.ezp.ukma.edu.ua:8043/record/display.uri?eid=2-s2.0-85091791818&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&st1=military+conflict+and+postwar+reconstruction&sid=a39525ff0ebb827f499af5c93107e566&sot=b&sdt=b&sl=59&s=TITLE-ABS-KEY%28military+conflict+and+postwar+reconstruction%29&relpos=0&citeCnt=3&searchTerm=&featureToggles=FEATURE_NEW_DOC_DETAILS_EXPORT:1
- 19.Muggah, R. (Ed.). (2009). Security and post-conflict reconstruction. New York: Routledge. <https://api.taylorfrancis.com/content/books/mono/download?identifierName=doi&identifierValue=10.4324/9780203886915&type=googlepdf>
- 20.Olson, M.D. (2018). Exploring military social work from a social justice perspective, 119-129 <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000418856600010>
- 21.Panić, M. (2011). Post-Conflict Reconstruction: External Assistance and Lasting Peace? 242-269. https://link-springer-com.ezp.ukma.edu.ua:8043/chapter/10.1057/9780230307018_9
- 22.Ramon, S., Campbell, J., Lindsay, J., McCrystal, P., & Baidoun, N. (2006). The impact of political conflict on social work: Experiences from Northern Ireland, Israel and

- Palestine. *British Journal of Social Work*, 36(3), 435-450.
<https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/36/3/435/1688820?login=false>
23. Simmons, C. A., & DeCoster, V. (2007). Military social workers at war: Their experiences and the educational content that helped them. *Journal of Social Work Education*, 43(3), 497-512.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.5175/JSWE.2007.200600054>
24. Simmons, C.A., Rycraft, J.R. (2010). Ethical Challenges of Military Social Workers Serving in a Combat Zone, 9-18. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000272857800002>
25. Smith-Osborne, A. (2015). An intensive continuing education initiative to train social workers for military social work practice. *Journal of Social Work Education*, 51(sup1), S89-S101. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10437797.2015.1001290>
26. Van Gennip, J. (2005). Post-conflict reconstruction and development. *Development*, 48(3), 57-62.
<https://link.springer.com/article/10.1057/palgrave.development.1100158>
27. Whitworth, JD; Lawrence, S; Mandes, CL. (2019). Perceptions of a Military Social Work Specialization Certificate Program: Implications for Future Programs. *JOURNAL OF TEACHING IN SOCIAL WORK* 39 (3) , pp.197-211.
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000476924200001>
28. Wooten, N. R. (2015). Military social work: Opportunities and challenges for social work education. *Journal of Social Work Education*, 51(sup1), S6-S25.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10437797.2015.1001274>
29. Пилипенко, Я. С. (2017). Демаркація понять воєнний конфлікт, збройний конфлікт та війна. *Вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут. Політологія. Соціологія. Право*, (1-2), 143-146. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/25186/1/VPSP2017-1-2_143-146.pdf
30. Трубавіна, І. М., Цибулько, Л. Г., & Мартинюк, А. Ю. (2021). Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей та військово-соціальна робота в Україні: історичний аспект і закордонний досвід. <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/235143>